

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКО-ХОРВАТСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ: З ДОСВІДУ УКЛАДАННЯ ТА ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДВОМОВНИХ СЛОВНИКІВ

У статті висвітлюються засади укладання українсько-хорватського перекладного словника з урахуванням комунікативних потреб його потенційних користувачів при спілкуванні хорватською/українською мовами в різних ситуаціях (у навчальному процесі, перекладі, практиці комунікації з носіями мови тощо) у світлі загальних вимог до словників, їхніх функцій та практики укладання.

Ключові слова: двомовна лексикографія, українсько-хорватський словник, засади укладання, комунікативні потреби, ситуації спілкування.

У збереженні та вдосконаленні мови певного народу, розвитку його національної культури важливе місце відведено словникам. Відповідний рівень розвитку культури серед інших моментів визначається ще й рівнем розвитку лексикографії. Історично склалося так, що в Україні і в Хорватії друкована лексикографічна продукція з'явилася давно і майже одночасно¹. Оминаючи багатовіковий, подекуди тернистий шлях розвитку словникарства в цих країнах, звернемося до сучасного стану розвитку українсько-хорватської лексикографії й зазначимо, що за майже тридцятирічний період існування незалежних держав Хорватії та України можемо похвалитися лише незначною кількістю хорватських та українських лексикографічних видань, які б водночас стосувалися і української, і хорватської мов. До останнього часу були відсутні передусім двомовні словники, які доконче необхідні для вивчення обох мов, наукового та художнього перекладу тощо, незважаючи на те що вже понад двадцять років хорватська мова викладається в навчальних закладах України, а українська — у Хорватії².

¹ Першим українським друкованим лексикографічним виданням є церковнослов'янсько-український словник Л. Зизанія, що вийшов 1596 р. у Вільні під назвою «Лексис, Сірѣчь Реченїа, вькратъць събранны и из слов(н)скаго языка на просты(й) рускій діАле(к)тъ истол(ь)кованъ», який є першою працею, де 1061 церковнослов'янське слово перекладається українською літературною мовою другої половини XVI ст. Перший хорватський друкований латинсько-італійсько-німецько-далматинсько-угорський словник «*Dictionary quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae (!), & Ungaricae. Venetiis: Apud Nicolaum Morettum, 1595. 8° [8] + 128 pag*» Ф. Вранчича з'явився 1595 р. Фауст Вранчич зафіксував головні мовні особливості, зокрема поєднання чакавиці та штокавиці, поставивши тогочасну хорватську мову на один рівень з найпрестижнішими та найрозвиненішими тоді мовами: латинською, італійською, німецькою, угорською. Отже, як бачимо, і українська, і хорватська лексикографія має давні традиції.

² Відділення хорватистики в українських університетах та україністики — в

бувають серед уживаних слів. Ремаркою *razg.* ми позначали власне розмовні слова, що мають непохідні основи й відзначені як розмовні в базі «Словники України» відповідною ремаркою, а ремарками *ekspr., iron., šal., vulg.* — ті, що вказують на експресивність (**сузір'я** *n.* *zviježđe, ekspsr. sazviježđe; молокосѳ* *m. iron. žutokljunac; брaтія* *f.* (1) *braća, drugovi, prijatelji* (2) *šal. klapa, družba, kompanija; лѳпати* *impf.* (1) *pusati* (2) *vulg. žderati, mazati*); ремаркою *pren.* — слова з розмовним значенням, утворені шляхом переосмислення (переносного вживання) нейтральних слів у розмовно-побутовій сфері (іронічні, жартівливі, лайливі). Така лексика заслуговує на увагу через явища нейтралізації стильової маркованості одиниць мови, набуття ними нових семантичних відтінків, зумовлених внутрішніми ресурсами мови. Ремарку *zast.* використовуємо для слів, щодо яких діють семантичні процеси пасивізації: *zast. пaнщина* *f. zast. kuluk; безрідний* *adj.* (1) *odrođen, nepovezan sa svojim narodom* (2) *zast. niska roda, nekoljenović.*

Відповідно до традиції укладання двомовних словників на українських реєстрових словах та сполученнях слів як на словах вихідної мови, що становлять більше ніж один склад, послідовно проставлено наголоси.

Підсумовуючи зазначимо, що «Українсько-хорватський словник», без сумніву, стане у пригоді не лише викладачам і студентам з Хорватії та України, а й перекладачам, діловим людям, туристам, усім представникам цих країн, які вивчають або бажують вивчити українську чи хорватську мови та цікавляться ними. Зауважимо, що сьогодні в межах проєкту «Словники України» заплановано видання «Хорватсько-українського словника» обсягом 25 тис. слів.

На жаль, у межах статті неможливо висвітлити всі проблеми, які стосуються укладання «Українсько-хорватського словника». На тлі загальних вимог до словників, їхніх функцій та практики укладання, певних проблем теорії та практики лексикографії ми виокремили особливості наведення у словнику запозичень, спеціальної лексики, багатозначних слів, омонімів тощо, роз'яснили принципи подання ремарок, звернули увагу на цільову аудиторію цієї праці.

Нині відчувається нагальна потреба у створенні більших за обсягом словників, які не лише полегшили би практику комунікації носіїв мов, а й стали б допоміжним матеріалом для хорватських та українських перекладачів художнього, наукового, галузевого фахового текстів. Розроблення теорії та практики укладання таких словників вважаємо перспективною для подальших наукових досліджень.

L. P. VASYLYEVA

URGENT PROBLEMS OF MODERN UKRAINIAN-CROATIAN LEXICOGRAPHY: FROM THE EXPERIENCE OF COMPILING AND PRACTICAL USING BILINGUAL DICTIONARIES

The aim of the article is to reveal the basis of compiling the Ukrainian-Croatian bilingual dictionary taking into account the communicative needs of its potential users during communicating in the Croatian/Ukrainian language in different situations of communication (during the academic process, translation, practice of communication with the native speakers, etc.) in the light of the general demands towards the dictionaries, their functions and practice of compiling.

Keywords: bilingual lexicography, Ukrainian-Croatian dictionary, the basis of compiling, communicative needs, situations of communication.